

проблематика використання ієрархічно-фасетного методу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. Вип. 24. Ч. 1. С. 55–63.

13. Бреус С. В. Розроблення моделі оцінювання економічної безпеки закладів вищої освіти. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2018. Т. 2. № 25. С. 176–182.

Марія ДИХА,
д.е.н., професорка, професорка кафедри економіки підприємства і
підприємництва,
Хмельницький національний університет, м. Хмельницький, Україна

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА ПІД ПРИЗМОЮ ВОЄННИХ ДІЙ В УКРАЇНІ

Різні аспекти щодо висвітлення питань забезпечення національної безпеки в розрізі її складових знайшли відображення в авторських публікаціях, зокрема [див. детальніше 1-6].

Повномасштабне вторгнення Росії на територію України з 24. 02. 2022 р. уже призвело до масштабних руйнувань промислової та цивільної інфраструктури, культурних пам'яток, медичних та освітніх закладів, припинення або скорочення господарської діяльності підприємствами різних галузей економіки України, а також до найболючіших втрат – загибелі людей, зокрема й дітей, більше 230. Станом на сьогодні можемо уже прогнозувати до 50 % падіння обсягів ВВП України у 2022 р. (згідно прогнозу Світового банку від 10. 04. 2022 р. – обсяг ВВП України скоротиться на близько 45 %), частина українців із числа тих, які вимушено виїхали за кордон, – не повернеться в Україну, що поглибить демографічну проблему.

Війна Росії в Україні уже змінює світоцивілізаційні реалії.

Наслідки війни Росії в Україні уже є та будуть відчутні в різних країнах світу в різних контекстах, зокрема, й через запроваджені санкції. Також країни Європи шукають рішення, щоб позбутися енергетичної залежності від Росії.

З огляду на заявлену тему IV Міжнародної науково-практичної конференції: «Сталий розвиток аграрної сфери: інженерно-економічне забезпечення» доцільно звернути увагу на питання продовольчої безпеки багатьох країн світу. Це обумовлено тим, що Україна, як потужний експортер продовольства (насамперед, зернових), відіграє важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки.

Україна стабільно входить до п'ятірки провідних світових експортерів зернових і зернобобових. За результатами 2020/2021 маркетингового року експорт зернових і зернобобових та продуктів їх переробки склав 44,9 млн тонн. Зокрема, експортовано 16,6 млн тонн пшениці, 4,2 млн тонн ячменю, 18,4 тис. тонн жита, 23,1 млн тонн кукурудзи, а також 126,9 тис. тонн борошна. Важливість ролі України особливо виявилася під час пандемії COVID-19, коли було зруйновано глобальні ланцюги постачання товарів.

Україна продовжила виконувати свої зобов'язання та істотно сприяла продовольчій безпеці своїх партнерів на Близькому Сході, в Європі, Південно-Східній Азії та Північній Африці [7]. Внесок України до світового продовольчого ринку у 2021 р. був еквівалентним забезпеченню харчуванням близько 400 млн осіб [8].

Воєнні дії на території України спричинили збої у функціонуванні продовольчої системи; порушено цілісні ланцюги постачання сільськогосподарської продукції та харчових продуктів (від первинного виробництва до реалізації продукції споживачеві), а також діяльність підприємств (виробничих, пов'язаних з переробленням, розподілом, споживанням й утилізацією харчових продуктів), які створювали додану вартість в агропромисловому комплексі.

Блокування портів України унеможливило експорт української продукції на зовнішні ринки. Оскільки 60 % сільськогосподарської продукції України експортувалося морем, то негативні наслідки уже відчувають країни, які залежали від такого імпорту з України.

Загрозу продовольчій безпеці несе зрив весняної посівної кампанії 2022 р. (або зменшення посівних площ) в областях, де ведуться активні бойові дії або є тимчасово окупованими. Відтак, буде зменшення врожайності через порушення агротехнологічного обробітку земель/посіву, зменшення зборів зерна через менші площі посіву і, як наслідок, зменшення експорту зернових.

Такі причинно-наслідкові зв'язки також не оминуть ціновий аспект. Через війну в Україні світові ціни на продовольство зростатимуть, а високі стрибки інфляції варто очікувати не лише малорозвиненим країнам Близького Сходу та Північної Африки. Високі темпи інфляції уже притаманні для країн усього глобального світу.

На рівні держави здійснюються заходи щодо забезпечення продовольчої безпеки України. Зокрема, 24. 03. 2022 р. Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану» (набув чинності 7. 04. 2022 р.), який спрямований на швидке залучення сільськогосподарських земель країни у виробництво сільськогосподарської продукції в умовах воєнного стану. В основу Закону покладений пріоритет суспільних (державних) інтересів над інтересами приватних осіб в умовах війни. Це означає, що Законом призупиняється дія деяких правових механізмів, які захищають приватні інтереси, що цілком зрозуміло в умовах російської агресії. Натомість Закон запровадив у законодавство деякі правові механізми, які на перше місце ставлять інтерес суспільства у забезпеченні невідкладного використання наявних сільськогосподарських земель для виробництва продовольства. [9]

Також Кабінет Міністрів України затвердив план заходів із забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану. Комплекс дій розроблено за багатьма напрямками. Зокрема, щодо моніторингу стану продовольчої безпеки та сільськогосподарської інфраструктури в цілому, а також щодо особливого

контролю державою цін на продукти, регулювання продуктивних цін. На державному рівні передбачено надання підтримки національним виробникам харчових продуктів, а також адресне надання продовольчої допомоги найбільш соціально вразливим верствам населення. [10]

Зважаючи на важливу роль України у функціонуванні глобальної продовольчої системи, питання забезпечення продовольчої безпеки у глобальному масштабі також стоїть на порядку денному країн, міжнародних та міжурядових організацій, зокрема ФАО, у т. ч. й у контексті трансформації продовольчих систем. Відповідна система дій має сприяти надійному забезпеченню населення продовольством, підвищенню економічної і фізичної доступності харчових продуктів, недопущенню зривів експортних контрактів сільгосппродукції з України.

У той же час, якнайшвидше виведення російських військ з території України, встановлення миру, забезпечення територіальної цілісності та суверенітету України обумовить у подальшому ефективну реалізацію Україною комплексу завдань щодо забезпечення продовольчої безпеки на певних нішах світових продовольчих ринків.

Список використаних джерел:

1. Диха М.В. Здоров'я людини як базова складова людського потенціалу в системі досягнення цілей сталого розвитку України. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2020. № 1. С. 20-25. URL: <http://elar.khnu.km.ua/jspui/handle/123456789/8968>
2. Диха М.В. Культурна складова в системі сталого розвитку країни. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2018. № 3. С. 131-134. URL: <http://elar.khnu.km.ua/jspui/handle/123456789/6695>
3. Диха М. В. Соціальна сфера України в контексті забезпечення соціальної безпеки. *Сучасні питання економіки і права: зб. Наук. Праць. Серія економічні науки*. К.: КиМУ, 2020. Випуск 1(11). С. 119-128. URL: <http://elar.khnu.km.ua/jspui/handle/123456789/9068>
4. Диха М.В., Диха В.В. Енергетична безпека України у контексті загроз запуску «Північний потік-2» *Інструменти регулювання національної економіки та національної безпеки в умовах сучасних глобальних викликів: зб. Наук. Праць за матер. VI Міжнар. наук.-практ. конф. (5 листопада 2021 р.)*. Хмельницький: ХНУ. 2021. С. 60-63. URL: <http://elar.khnu.km.ua/jspui/handle/123456789/10862>
5. Dykha M. V., Liubokhynets L., Tanasiienko N.P., Moroz S. And Poplavska O. (2019). Elimination of the influence of investment, financial and operational risks on the organization economic security. *Journal of Security and Sustainability Issues*, 9(1), 13-26. URL: [http://doi.org/10.9770/jssi.2019.9.1\(2\)](http://doi.org/10.9770/jssi.2019.9.1(2))
6. Voynarenko M., Dykha M.V., Mykoliuk O., Yemchuk L. And Danilkova A. (2018). Assessment of an enterprise's energy security based on multi-criteria tasks modeling. *Problems and Perspectives in Management*, 16(4), 102-116. URL: [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.16\(4\).2018.10](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.16(4).2018.10)
7. Україна увійшла до Комітету продовольчої безпеки ООН. URL: <https://agropolit.com/news/19610-ukrayina-uviyshla-do-komitetu-prodovol...>
8. Україна годує 400 млн людей у світі. URL: <https://agronews.ua/news/ukrayina-goduye-400-mln-lyudej-u-sviti/>
9. Верховна Рада України. URL: <https://www.rada.gov.ua>
10. Кабінет Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua>